

LA/Monika Sievänen

24.4.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi**Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö Taiteilija-allianssi Suomeen –selvityksestä (OKM/37/040/2018)**

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt Eläketurvakeskusta antamaan lausunnon Taiteilija-allianssi Suomeen –selvityksestä (Taiteilija-allianssi Suomeen, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:2).

Yleistä selvityksestä

Selvityksessä ehdotetaan Suomeen perustettavaksi näyttelijöiden, tanssijoiden ja muusikoiden yhteinen Taiteilija-allianssi. Allianssin perusajatuksena on pienentää kuilua vakinaisesti työllistettyjen ja freelancerien välillä. Allianssi-mallista ehdotetaan järjestettäväksi kolmivuotinen kokeilu vuosille 2020-2022.

Allianssi tarjoaisi ammatillisesti toimiville ja allianssin jäsenyyskriteerit täyttävälle freelancereille väliaikaisen työttömyyden sijasta ammatillisen, taloudellisen ja sosiaalisen turvaverkon allianssin tarjoaman työsuhteen muodossa. Allianssin tarkoituksena ei olisi yleisesti työttömyysturvan parantaminen, vaan turvan luominen henkilöille, joiden työt tyypillisesti ovat lyhytaikaisia ja katkoksellisia. Allianssissa räätälöitäisiin ammattiryhmittäin kohdennettua työllistämistä edistävää toimintaa.

Kokeilujaksolla allianssiin valittaisiin kustakin mukana olevan esiintyvän taiteen ryhmästä 20 taiteilijaa työsuhteeseen allianssiyhtiöön. Allianssin jäsenyys olisi määräaikainen. Allianssiin pääseminen edellyttäisi mm. aiempaa työllistymistä oman alan töissä ja allianssissa pysyminen työllistymistä allianssiaikana taidealalla allianssin ulkopuolella.

Kokeilujaksolla työsuhte allianssiin olisi määräaikainen. Taiteilijalle maksettaisiin allianssiaikana allianssipalkkaa (2800 €/kk). Taiteilija poistuisi allianssista siksi aikaa, kun hän työllistyy allianssin ulkopuolella. Allianssin lukuun tehtävä työ olisi kokoaikatyötä, jonka aikana taiteilija työllistyisi työttömyysturvalaissa tarkoitetulla tavalla.

Allianssi-osakeyhtiön perustaisivat mallissa mukana olevia esittävän taiteen ryhmiä edustavat ammattijärjestöt ja työnantajapuolen edustajat. Yhtiö toimisi Helsingissä. Allianssityösuhteeseen valittavilla taiteilijoilla tulisi olla kotipaikka Suomessa.

Allianssi-mallin kokeilujakson rahoitus esitetään hoidettavaksi ministeriön tai ministeriöiden budjettista (OKM, STM, TEM).

LA/Monika Sievänen

24.4.2019

Lausuntopalvelun kohta: Miten arvioitte selvityksen tuloksia ja ehdotuksia yleisesti?

Selvityksessä ehdotetaan Suomeen perustettavaksi näyttelijöiden, tanssijoiden ja muusikoiden yhteinen Taiteilija-allianssi. Allianssi tarjoaisi ammattimaisesti toimiville ja allianssin jäsenyyskriteerit täyttävälle freelancereille väliaikaisen työttömyyden sijasta ammatillisen, taloudellisen ja sosiaalisen turvaverkon allianssin tarjoaman työsuhteen muodossa. Allianssissa räätälöitäisiin ammattiryhmittäin kohdennettua työllistämistä edistävää toimintaa.

Eläketurvakeskus pitää hyvänä, että taiteilijoiden sosiaaliturvaan kiinnitetään huomiota. Työn tekemiseen ja työllistymiseen kannustavat toimenpiteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia.

Selvityksessä ehdotetaan, että allianssi-malli perustuisi työsuhteessa tehtävään työhön. Taiteilijan työeläkevakuuttaminen työntekijänä on mahdollista, jos taiteilija työskentelee työsuhteessa (tai virkasuhteessa).

Ehdotetussa allianssi-mallissa on otettu huomioon työeläkejärjestelmän lähtökohta, jonka mukaan henkilö vakuutetaan joko työntekijänä, yrittäjänä tai apurahansaajana. Kun kaikki eri työnteon muodot vakuutetaan tämän jaon mukaisesti, työeläkejärjestelmä kohtelee samassa asemassa olevia työnsuorittajia samalla tavoin, eikä rajanveto työnsuorittajan aseman määrittelyn ja sovellettavan työeläkelain osalta hämähä. Kehittämisessä tulisi ottaa huomioon myös se työeläkevakuuttamisen peruslähtökohta, että vakuutetaan ansiotarkoituksessa tehtyä työtä ja työnteosta saatua työansiota. Työsuhteen käyttö työeläkevakuuttamisen perustana edellyttää, että kyseessä on sellainen työskentely, joka työeläkelakien mukaan vakuutetaan työsuhdetyönä.

Eläketurvakeskus ei pidä työeläkevakuuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisena sellaista työeläkejärjestelmästä poikkeavaa kokeilua, jossa ei olisi työoikeudellista työsuhdetta, mutta työskentely ja ansiot silti vakuutettaisiin työntekijän eläkelain (TyEL) mukaan.

Lausuntopalvelun kohta: Miten arvioitte allianssin työsuhdetta, työntekijäasemaa ja työnantaja-asemaa?

Työntekijän eläkelain (TyEL) mukaan työsuhteella tarkoitetaan työsopimuslain mukaista työsuhdetta. Työoikeudellisen työsopimussuhteen kriteerit määritellään työsopimuslaissa.

Selvityksen mukaan allianssiin valitut taiteilijat olisivat työsuhteessa allianssiin. Selvityksessä mainitaan, että kyseessä olisi työoikeudellinen työsuhte. Sikäli kun allianssityösuhte olisi työsopimuslaissa tarkoitettu työsopimussuhte, allianssityösuhdetta käsiteltäisiin samoin kuin muitakin työsopimuslain mukaisia työsuhteita. Allianssityösuhteen osapuolet olisivat allianssi-osakeyhtiö työnantajana ja allianssiin valittu taiteilija työntekijänä. Allianssityösuhteen osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia sääntelisi lähtökohtaisesti koko se työoikeudellinen lainsäädäntö, jota työsuhteisiin sovelletaan.

LA/Monika Sievänen

24.4.2019

Selvityksen mukaan allianssityösuhdetta varten ei tarvittaisi erityissääntelyä, koska kyseessä olisi normaali työoikeudellinen työsuhte. Selvityksessä lähdetään siitä, että työsuhteen tunnusmerkit täyttyvät allianssityösuhteesta siitä huolimatta, että allianssityösuhteeseen liittyy työoikeudelliselle työsuhteelle epätyypillisiä piirteitä. Eläketurvakeskuksen mielestä työoikeudellisen työsuhteen tunnusmerkistön täytyminen allianssityösuhteesta ei ole selvää.

Työsuhteesta työntekijä tekee työtä työnantajan lukuun palkkaa vastaan. Työsuhteesta taloudellinen hyöty työntekijän työstä koituu työnantajalle. Selvityksen mukaan allianssiin valitut taiteilijat tekisivät työtä allianssin lukuun. Selvityksestä ei käy ilmi, miten taiteilijat tekisivät työtä nimenomaan allianssin lukuun.

Taiteilijalle laadittaisiin henkilökohtainen työ- ja kehityssuunnitelma, jossa määriteltäisiin tarkemmin allianssityöt. Allianssissa tehtävien töiden sisältö jää avoimeksi. Allianssitöiden mainitaan olevan luonteeltaan erityisiä töitä. Allianssiaikana taiteilijalla olisi mm. velvoite ammattitaidon ylläpitoon ja kehittämiseen sekä töiden tai apurahojen hakemiseen. Taiteilijan tulisi myös osallistua allianssin järjestämiin tilaisuuksiin. Allianssitöinä mainitaan myös CV:n päivittäminen, omien verkostojen kehittäminen ja omien projektien ideointi. Selvityksessä mainitut allianssiaikana tehtävät allianssityöt vaikuttavat olevan lähinnä taiteilijan omaan kehittämiseen ja työllistymiseen tähtääviä töitä tai toimenpiteitä, eivät niinkään allianssin lukuun tehtyä työtä. Taiteilijalla vaikuttaisi myös olevan varsin pitkälti omaa päätösvaltaa sen suhteen, millaisia allianssitöitä hän tekisi ja miten, missä ja milloin hän niitä tekisi.

Allianssissa pysyminen edellyttäisi, että taiteilija täyttäisi ns. työssäoloehdon työllistymällä tietyn verran allianssin ulkopuolella taidealan töissä. Työssäoloehdon mukainen työ tehtäisiin muulle työnteettäjälle kuin allianssille, eikä allianssilla ilmeisesti olisi minkäänlaista osallisuutta muun työn tekemiseen. Selvityksen mukaan allianssi ei toimisi työn välittäjänä, työvoiman vuokraajana, ohjelmatoimistona eikä taiteilijoiden agentuurina. Allianssilla ei vaikuttaisi olevan työsuhteelle tunnusomaiseen tapaan roolia allianssin lukuun tehtävän työn teettäjänä.

Taiteilijalle maksettaisiin allianssiaikana allianssipalkkaa. Taiteilija poistuisi allianssista siksi aikaa, kun hän työllistyy allianssin ulkopuolella, eikä muun työn ajalta maksettaisi allianssipalkkaa. Allianssipalkka vaikuttaisi olevan luonteeltaan enemmän tietyin kriteerien saatavan tuen tyyppinen suoritus kuin vastiketta allianssin lukuun tehdystä työstä.

Eläketurvakeskuksen mielestä allianssityössä on piirteitä, joiden perusteella allianssityössä vaikuttaa olevan kyse muunlaisesta toiminnasta kuin työsuhteesta tehtävästä työstä. Allianssityön luonne poikkeaa ylipäättään normaalista ansiotarkoituksessa tehtävästä työstä.

TyEL:n mukaan, jos on epäselvyyttä siitä, sovelletaanko työhön TyEL:ä, Eläketurvakeskus ratkaisee asian työn teettäjän, työntekijän, työn suorittajan tai

LA/Monika Sievänen

24.4.2019

eläkelaitoksen hakemuksesta valituskelpoisella päätöksellä. Viime kädessä asian ratkaisee vakuutusosoikeus.

Allianssi-mallin mahdollisen jatkokehityksen yhteydessä on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että valittava työntekosuhde on statukseltaan ja kriteereiltään selvä, jotta työntekoon ja toimintaan liittyvien lakisääteisten velvoitteiden hoitaminen onnistuu eri tahoilla, mm. työeläkejärjestelmässä, ilman erillisselvitteilyä.

Lausuntopalvelun kohta: Miten arvioitte allianssin suhdetta eläke-, sosiaali- ja työttömyysturvaan sekä verotukseen?

Työeläkelakien mukaan työnantaja on velvollinen järjestämään työntekijöidensä työeläketurvan ja maksamaan työeläkevakuutusmaksut. Työntekijä osallistuu työeläketurvansa kustantamiseen. Työnantaja pidättää työntekijän työeläkevakuutusmaksuosuuden työntekijän palkasta palkanmaksun yhteydessä. Työsuhteessa työtä tekevä ja työeläkelakien mukaan vakuutettu taiteilija (työntekijä) on oikeutettu työeläkelakien mukaisiin etuuksiin.

Sikäli kun allianssityösuhdetta pidettäisiin työoikeudellisena työsuhteena, allianssityösuhdetta käsiteltäisiin työeläkevakuuttamisessa samoin kuin muitakin työsuhteita. Tällöin allianssin (allianssi-osakeyhtiön) tulisi työnantajana järjestää allianssiin valituille taiteilijoille työeläketurva ja maksaa työeläkevakuutusmaksut. Jos allianssi-osakeyhtiö olisi yksityinen työnantaja (kuten ilmeisesti on ajateltu), työeläketurva tulisi järjestää työntekijän eläkelain (TyEL) mukaisesti. TyEL:n mukaan määräytyisivät työeläkevakuutusmaksut ja karttavat työeläke-etuudet.

Sikäli kun allianssityösuhteen ei katsottaisi täyttävän työoikeudellisen työsuhteen tunnusmerkkejä, allianssityösuhde ei tule vakuutettavaksi TyEL:n mukaan. Näin sen vuoksi, että TyEL:ä sovellettaessa työsuhteella tarkoitetaan työsopimuslain mukaista työoikeudellista työsuhdetta.

Siinä tapauksessa, että allianssityösuhteen ei sellaisenaan katsottaisi täyttävän työoikeudellisen työsuhteen tunnusmerkistöä, allianssityösuhteen vakuuttaminen TyEL:n mukaan edellyttäisi, että allianssityösuhteen asema olisi työsopimuslaissa määritelty työoikeudelliseen työsuhteeseen rinnastettavaksi. Tällöin allianssityösuhdetta voitaisiin käsitellä työeläkevakuuttamisessa samoin kuin muitakin työsuhteita ja allianssityö voisi tulla TyEL-vakuutettavaksi kuten muutkin työsuhteessa tehtävät työt.

Eläketurvakeskuksen mielestä lakisääteiseen pakolliseen työeläkevakuuttamiseen ei ole tarkoituksenmukaista luoda järjestelmää, jossa ei olisi työoikeudellista työsuhdetta, mutta työskentely ja ansiot vakuutettaisiin työntekijän eläkelain (TyEL) mukaan.

LA/Monika Sievänen

24.4.2019

Eläketurvakeskuksen mielestä kehittämisessä tulisi ottaa huomioon, ettei tiettyä ammattiryhmää asetettaisi erilaiseen asemaan muihin vastaavassa asemassa oleviin työnsuorittajiin nähden.

Allianssin puitteissa toimivat taiteilijat saattavat tehdä työtä muissa työsuhteissa, yrittäjänä tai maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettavan apurahan turvin. Allianssi-mallin kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota siihen, että allianssin puitteissa tehtävä työ erottuisi selvästi taiteilijan apurahatyöstä ja muustakin toiminnasta, jotta työeläkevakuuttaminen kohdentuu oikein.

ELÄKETURVAKESKUS

Jukka Rantala
toimitusjohtaja

Maijaliisa Takanen
osastopäällikkö